

ปัญหาในการผลิตนมและแนวทางแก้ไข

ปัญหาในการผลิตนม

ในปัจจุบัน จากการเลี้ยงโคนมภายในประเทศจะสามารถผลิตนมดิบได้เพียงร้อยละ 3.74 ของความต้องการนมดิบทั้งหมดเท่านั้น(จากตารางที่ 8) ในแต่ละปีจึงต้องสั่งซื้อผลิตภัณฑ์นมจากต่างประเทศมาชดเชยนมดิบส่วนที่ยังขาดแคลนเป็นมูลค่าหลายล้านบาท นอกจากนมผงเลี้ยงทารกแล้ว ส่วนใหญ่ของผลิตภัณฑ์นมที่นำเข้าประเทศจะเป็นประเภทหางนมผงและมันเนยซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญของอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมแทบทั้งหมดในประเทศ เช่น อุตสาหกรรมนมคั้นรูป อุตสาหกรรมนมข้น เนื่องจากการเลี้ยงโคนมและอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมเป็นกิจกรรมการผลิตที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ปัญหาในการผลิตนมภายในประเทศจึงเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตนมดิบจากการเลี้ยงโคนมและการแปรรูปนมดิบของอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นม ในการแก้ปัญหาควรจะได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายหลักในการแก้ไขโดยการขยายการเลี้ยงโคนมเพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตนมดิบให้เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศและมีการนำนมดิบที่ผลิตได้ไปใช้ทดแทนผลิตภัณฑ์นมที่นำเข้าได้ทั้งหมดในอนาคต ผลที่ได้รับไม่เพียงช่วยลดการเสียดุลย์การค้าในการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์นมจากต่างประเทศเท่านั้นแต่ยังเป็นการสร้างพื้นฐานให้ประเทศไทยสามารถพึ่งตนเองอย่างสมบูรณ์ในการผลิตนมและผลิตภัณฑ์นมทุกประเภทได้เองในอนาคตและเป็นการส่งเสริมการปลูกสัตว์ประเภทนี้ให้แพร่หลายกลายเป็นอาชีพหลักที่สำคัญอีกอาชีพหนึ่งด้วย

ในบทนี้จะศึกษาถึงสาเหตุของปัญหาในการผลิตนมภายในประเทศโดยจะแยกกล่าวเป็น 2 ด้านสำคัญซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน คือ

1. ปัญหาในการผลิตนมดิบ
2. ปัญหาในการแปรรูปนมดิบ

ปัญหาในการผลิตนมดิบ การเลี้ยงโคนมจะเป็นจุดเริ่มต้นของการผลิตนมดิบ ในปัจจุบัน การผลิตนมดิบยังมีปริมาณน้อยและมีขอบเขตจำกัดอยู่ในบริเวณแหล่งเลี้ยงโคนมสำคัญ เพราะการเลี้ยงโคนมยังไม่เป็นที่รู้จักนิยมกันแพร่หลาย เนื่องจากเป็นอาชีพที่เพิ่งได้รับความสนใจอย่างจริงจังเมื่อประมาณ 20 กว่าปีมานี้เอง ประกอบกับลักษณะของการเลี้ยงโคนมยังให้ผลตอบแทนช้าและต้องอาศัยปัจจัยการผลิตเป็นจำนวนมาก เช่น โคนม เงินทุน ที่ดิน และแรงงาน การขาดแคลนนมดิบภายในประเทศทำให้รัฐบาลเห็นความจำเป็นที่ต้องมีการขยายการเลี้ยงโคนมให้กว้างขวางมากขึ้น แต่ในปัจจุบัน ภาวะการเลี้ยงโคนมยังมีอุปสรรคหลายประการในการเลี้ยงและการขยายการเลี้ยงโคนมหรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งคือเป็นอุปสรรคในการผลิตและการเพิ่มปริมาณการผลิตนมดิบนั้นเอง ซึ่งจะแยกกล่าวเป็นด้านต่างๆ ที่สำคัญ คือ

1. โคนม โคส่วนใหญ่ในประเทศไทยจะเลี้ยงไว้เป็นโคงานและโคเนื้อ ส่วนโคนมยังมีจำนวนน้อยมากและโคนมส่วนใหญ่เป็นโคลูกผสมซึ่งมีประสิทธิภาพในการให้นมต่ำกว่าโคนมแถบยุโรปและอเมริกาซึ่งเป็นโคนมพันธุ์แท้แต่ไม่อาจนำมาเลี้ยงดูได้ดีในประเทศไทย โคนมในประเทศไทยโดยเฉลี่ยจะให้นมได้ตัวละ 7.38 กิโลกรัมต่อวัน¹ ถ้าจะคำนวณจำนวนโคนมโดยประมาณเพื่อใช้ผลิตนมดิบให้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการในประเทศโดยกำหนดให้โคนมมีปริมาณการให้นมโดยเฉลี่ยตัวละ 7.38 กิโลกรัมต่อวันภายในช่วงการให้นม 305 วัน ในปี 2521 มีโคนมอยู่ประมาณ 18,772 ตัว² และจากความต้องการนมดิบทั้งหมด 451,471 เมตริกตัน(จากตารางที่ 8) จะต้องใช้โคนมเป็นจำนวน

¹สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กิจการโคนม ภาวะการผลิต การตลาด ปัญหาและแนวทางแก้ไข (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ม.ป.ป.), หน้า 11.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

มากถึง 200,574 ตัว ซึ่งคิดเป็น 11 เท่าโดยประมาณของจำนวนโคนมที่มีอยู่ในขณะนั้น เนื่องจากโคนมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตยังมีจำนวนน้อยจึงมีการซื้อขายกันไม่แพร่หลายนักและถ้าจะมีการซื้อขายกันก็จะมีราคาแพงโดยเฉพาะโคนมพันธุ์ดี การขาดแคลนโคนมจึงทำให้ปริมาณนมดิบที่ผลิตได้ภายในประเทศยังมีน้อยและทำให้การขยายตัวของ การเลี้ยงโคนมเป็นไปได้ยาก

2. ความรู้ในการเลี้ยงโคนม การเลี้ยงโคนมต้องการการดูแลและบำรุงรักษาที่เอาใจใส่อย่างถูกต้องเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตนม เนื่องจากการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่ค่อนข้างใหม่ในประเทศไทยและยังไม่มี การเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้เลี้ยงโคนมและบุคคลทั่วไปที่สนใจเท่าที่ควร ผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ยกเว้นสมาชิกขององค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทยไม่เคยมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมมาก่อน ต้องใช้วิธีศึกษาการเลี้ยงโคนมด้วยตนเองโดยอาศัยระยะเวลาและประสบการณ์แทนการนำเอาความรู้ที่ได้มีการศึกษาไว้อย่างถูกต้องแล้วมาใช้ประโยชน์ได้ทันทีเพื่อปรับปรุงการเลี้ยงโคนมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ดังนั้น การที่ผู้เลี้ยงโคนมยังขาดความรู้ความเข้าใจและขาดความกระตือรือร้นที่จะหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาปรับปรุงการเลี้ยงโคนมในด้านต่างๆ เช่น พันธุ์โคนม คุณภาพของอาหารสำหรับโคนม การป้องกันรักษาโรค และสุขลักษณะในการผลิตนมดิบ เป็นต้น ทำให้การเลี้ยงโคนมยังขาดประสิทธิภาพในการผลิตนมดิบ และมีการขยายตัวช้ากว่าที่ควรจะเป็น

3. พืชอาหารสัตว์ โคนมต้องการพืชอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพดีในปริมาณที่เพียงพอกับความ ต้องการเพื่อใช้ในการสร้างน้ำนม โคนมแต่ละตัวต้องการหญ้าเป็นอาหารหลักวันละประมาณ 30 กิโลกรัม ในการเลี้ยงโคนมนั้น ผู้เลี้ยงโคนมต้องการเนื้อที่สำหรับคอกโคนมหรือโรงโคนมและเนื้อที่สำหรับทำแปลงพืชอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพดีด้วย ผู้เลี้ยงโคนมที่มีเนื้อที่จำกัดสำหรับการปลูกแปลงหญ้าย่อมจะต้องจำกัดจำนวนโคนมตามไปด้วย แต่เนื่องจากในปัจจุบันพืชอาหารสัตว์ยังไม่ถึงกับขาดแคลนเพราะหญ้าเป็นพืชที่เจริญเติบโตเร็วและมีความสำคัญทางเศรษฐกิจน้อยสามารถหาได้ง่ายทั่วไปตลอดทั้งปี ผู้

เลี้ยงโคนมจึงมักไม่ให้ความสนใจในการปลูกพืชอาหารสัตว์อย่างจริงจัง เพราะแม้จะไม่มีเนื้อที่สำหรับทำแปลงพืชอาหารสัตว์ แต่ก็ยังสามารถหาหญ้าจากแหล่งหญ้าสาธารณะทั่วไป ในบริเวณใกล้เคียงได้ การละเลยเกี่ยวกับคุณภาพของพืชอาหารสัตว์จึงเป็นการลดประสิทธิภาพในการผลิตนมของโคนมลงด้วย

ในอนาคตเมื่อจะมีการขยายการเลี้ยงโคนม ผู้เลี้ยงโคนมย่อมต้องการหญ้าในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น การขาดแคลนเนื้อที่หรือมีเนื้อที่จำกัดสำหรับแปลงพืชอาหารสัตว์จะกลายเป็นอุปสรรคสำคัญ นอกจากนั้น แปลงพืชอาหารสัตว์จะมีคุณภาพดีได้จะต้องประกอบด้วยพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่เหมาะสมกับภูมิประเทศและภูมิอากาศและมีแหล่งน้ำที่บริบูรณ์ด้วย สำหรับแปลงพืชอาหารสัตว์ที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำจะทำให้ผู้เลี้ยงโคนมได้รับความเดือดร้อนมากโดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำสำหรับใช้เลี้ยงโคนมและปลูกพืชอาหารสัตว์ในฤดูร้อน

4. อาหารชั้น อาหารชั้นเป็นอาหารเสริมที่จำเป็นสำหรับการเลี้ยงโคนม เพื่อช่วยเพิ่มปริมาณนม โดยทั่วไป ผู้เลี้ยงโคนมจะใช้อาหารชั้นผสมสำเร็จรูปซึ่งมีคุณภาพปานกลางเพราะสะดวกสามารถนำมาใช้ได้ทันที ค่าอาหารชั้นเป็นต้นทุนการผลิตนมคิบบที่สูงมากเพราะราคาวัตถุดิบที่ใช้ผสมเป็นอาหารชั้นมีราคาแพง ส่วนการผลิตอาหารชั้นเองนั้น ผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในการเลือกชนิดของอาหารเพื่อใช้ผสมให้ได้ อาหารชั้นราคาถูกที่มีคุณภาพ ประกอบกับการเลี้ยงโคนมของผู้เลี้ยงโคนมแต่ละรายยังมีโคนมจำนวนน้อย จึงไม่นิยมผสมอาหารชั้นเองเพราะจะทำให้ได้อาหารชั้นที่มีราคาแพงกว่าอาหารชั้นผสมสำเร็จรูปและมีความยุ่งยากในการซื้อหาส่วนผสมต่างๆ ที่เหมาะสมด้วย

5. การป้องกันรักษาโรค นอกจากกรรมพันธุ์แล้ว สุขภาพของโคนมจะมีอิทธิพลต่อปริมาณการผลิตนมคิบบมาก โรคที่มักเกิดกับโคนมอยู่เสมอคือโรคเต้านมอักเสบ โคที่ เป็นโรคจะผลิตนมได้ในปริมาณที่ลดลงมากและบางครั้งนมคิบบที่ได้อาจไม่ปลอดภัยสำหรับผู้บริโภครด้วย ปัจจุบันแม้ว่ากรมปศุสัตว์จะมีเจ้าหน้าที่คอยตรวจป้องกันและรักษาโรคต่างๆ

ให้โคนมอย่างสม่ำเสมอ แต่ก็ยังไม่อาจควบคุมโรคอย่างทั่วถึงได้โดยลำพัง จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เลี้ยงโคนมด้วย โคนมที่เป็นโรคติดต่อที่เป็นอันตราย เช่น โรคแท้งติดต่อ วัณโรค ควรจะต้องถูกทำลายเพื่อไม่ให้เกิดการแพร่เชื้อของเชื้อโรคต่อไปยังโคนมตัวอื่นๆ และอาจเป็นอันตรายติดต่อถึงมนุษย์ด้วย โรคติดต่อในโคนมจะเป็นอุปสรรคในการเลี้ยงและการขยายการเลี้ยงโคนมมากเพราะโคนมแต่ละตัวมีราคาแพง การทำลายโคนมโดยเฉพาะโคนมพันธุ์ดีจึงเป็นความสูญเสียอย่างมากสำหรับการเลี้ยงโคนมในประเทศและโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เลี้ยงโคนมเอง

6. เงินทุน สำหรับการขยายการเลี้ยงโคนมไปยังเกษตรกรผู้สนใจนั้น ปัญหาที่ผู้เริ่มจะเลี้ยงโคนมประสบอยู่เสมอคือการขาดแคลนเงินทุน วันแต่จะเป็นผู้ที่มีเงินทุนอยู่แล้วหรือมีหลักทรัพย์ที่จะใช้ค้ำประกันในการขอกู้เงินจากสถาบันการเงินต่างๆ เนื่องจากการเลี้ยงโคนมจะต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมากในระยะเริ่มแรกเพื่อการลงทุนในการซื้อโคนม การสร้างคอกโรงโค การจัดทำแปลงพืชอาหารสัตว์ เป็นต้น และผลตอบแทนจากการลงทุนนั้นถ้าจะเริ่มจากการเลี้ยงลูกโคนมจะต้องใช้เวลาอย่างน้อย 2-3 ปีจึงจะรีดนมได้ ดังนั้น จึงต้องมีเงินลงทุนสำรองในการดำเนินงานในระยะแรกๆ ด้วย นอกจากนี้ สิ่งที่คุณจะเริ่มเลี้ยงโคนมควรจะคำนึงถึงคือการเลือกแหล่งประกอบอาชีพนี้ให้อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งรับซื้อนมดิบด้วย เพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาในการจำหน่ายนมดิบขึ้นในภายหลัง

ส่วนผู้เลี้ยงโคนมในปัจจุบันจะขยายการเลี้ยงโคนมโดยอาศัยการเพิ่มขึ้นของจำนวนโคนมในแต่ละปีจากโคนมที่มีอยู่แล้วจึงมักจะไม่มีปัญหาด้านเงินทุนเพื่อการซื้อโคนม อย่างไรก็ตาม จากจำนวนโคนมที่เพิ่มมากขึ้นอาจจะก่อให้เกิดปัญหาด้านแรงงานมีไม่เพียงพอสำหรับดูแลโคนมทั้งหมดได้อย่างทั่วถึงเพราะส่วนใหญ่จะเป็นการใช้แรงงานของสมาชิกภายในครอบครัว ถ้าหากไม่อาจมีการเพิ่มจำนวนแรงงานได้ผู้เลี้ยงอาจจะต้องใช้การจำกัดจำนวนโคนมแทน ปัญหาด้านแรงงานในการเลี้ยงโคนมจึงเป็นอุปสรรคในการขยายตัวของ การเลี้ยงโคนมในประเทศให้มีขนาดใหญ่ขึ้นด้วย

ปัญหาในการแปรสภาพนมดิบ ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมประเภทต่างๆ แทบทุกชนิดและมีแนวโน้มว่าจะสามารถขยายตัวเจริญก้าวหน้าต่อไปได้อีกมากเพราะนมและผลิตภัณฑ์นมเป็นอาหารที่ยอมรับกันแล้วว่ามีประโยชน์ต่อร่างกายจึงนิยมบริโภคกันแพร่หลายมากขึ้น แต่ทว่าส่วนใหญ่ของนมดิบที่ผลิตได้ภายในประเทศจะนำมาแปรสภาพเป็นนมเพื่อการบริโภคเท่านั้น อุปสรรคในการแปรสภาพนมดิบเป็นผลิตภัณฑ์นมต่างๆ มีสาเหตุสำคัญซึ่งแยกกล่าวได้ คือ

1. ปริมาณนมดิบที่ผลิตได้ภายในประเทศยังมีน้อย ซึ่งเป็นผลกระทบต่อเนื่องมาจากการผลิตนมดิบตั้งได้กล่าวมาแล้ว จากระยะเวลาที่ผ่านมาปรากฏว่านมดิบที่ผลิตได้เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณความต้องการนมดิบภายในประเทศแล้วจะคิดเป็นร้อยละ 2.97 3.75 และ 3.74 ในปี 2520 2521 และ 2522 ตามลำดับ(จากตารางที่ 8) เท่านั้น นอกจากนี้ ปริมาณการผลิตนมดิบยังมีการผันแปรอยู่ตลอดเวลา เช่น ปริมาณการผลิตนมดิบของกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมของสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรีจำกัดที่โรงงานนมไคร์รับซื้อไว้ดังในตารางที่ 28 เป็นต้น การใช้นมดิบเป็นหลักในการผลิตของอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมประเภทต่างๆ จึงยังไม่อาจจะกระทำได้ทั้งหมดในปัจจุบัน แม้แต่ในอุตสาหกรรมผลิตนมเพื่อการบริโภคก็ตาม โรงงานนมซึ่งรับซื้อนมดิบจากผู้เลี้ยงโคนมโดยตรงยังต้องผลิตนมปรุงแต่งควบคู่ไปกับการผลิตนมสดหรือมิฉะนั้นก็จะผลิตเป็นนมปรุงแต่งทั้งหมด โดยจะใช้หางนมผงเป็นตัวปรับปริมาณการผลิตให้อยู่ในระดับที่ต้องการ เช่น ถ้าปริมาณนมดิบที่รับซื้อน้อยกว่าปริมาณการผลิตของตัวแทนจำหน่ายก็จะได้อาศัยหางนมผงละลายน้ำผสมกับนมดิบซึ่งจะช่วยเพิ่มปริมาณนมและลดต้นทุนการผลิตต่อหน่วยลงด้วย มิฉะนั้น ถ้าใช้นมดิบล้วนในการผลิตทั้งหมดแล้วจะทำให้ระดับการผลิตในแต่ละเดือนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณการผลิตนมดิบและไม่เพียงพอที่จะสนองความต้องการของผู้บริโภคด้วย

2. นมดิบเป็นวัตถุดิบที่เสื่อมคุณภาพได้ง่ายมากและมีความยุ่งยากในการผลิต เพราะจะต้องอาศัยการผลิตนมดิบของผู้เลี้ยงโคนมแบบวันต่อวันเป็นสำคัญโดยไม่อาจกำหนดปริมาณ คุณภาพ และราคานมดิบที่จะรับซื้อล่วงหน้าได้แน่นอน นอกจากนี้ โรงงาน

นมยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษานมดิบไว้ในความเย็นตลอดเวลาด้วย ซึ่งจะแตกต่างจากการใช้หางนมผงเป็นวัตถุดิบเพราะโรงงานนมสามารถจัดซื้อหางนมผงไว้ล่วงหน้าในปริมาณ คุณภาพ และราคาที่มีการตกลงวางแผนไว้แล้วและยังสามารถเก็บรักษาได้ง่ายกว่าและนานกว่านมดิบด้วย ดังนั้น อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมต่างๆ จึงนิยมใช้หางนมผงเป็นวัตถุดิบมากกว่านมดิบ

3. นมดิบมีราคาแพง เมื่อนำไปแปรสภาพเป็นผลิตภัณฑ์นมจึงทำให้มีต้นทุนค่าวัตถุดิบสูงตามไปด้วย ดังนั้น อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมในประเทศจึงนิยมใช้หางนมผงที่สั่งซื้อจากต่างประเทศซึ่งมีราคาถูกแทนการใช้นมดิบที่ผลิตได้ภายในประเทศ

ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมส่วนใหญ่ในประเทศไม่สามารถใช้นมดิบเป็นวัตถุดิบในการผลิตได้อย่างเต็มที่ จึงต้องหันไปใช้ผลิตภัณฑ์นมจากต่างประเทศ เช่น หางนมผง เป็นวัตถุดิบในการผลิตแทน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการใช้วัตถุดิบที่สั่งซื้อจากต่างประเทศจะช่วยให้อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมสามารถผลิตผลิตภัณฑ์นมประเภทต่างๆ มาสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากขึ้น แต่จากการที่อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมสามารถใช้วัตถุดิบจากต่างประเทศได้อย่างอิสระเต็มที่ทำให้ไม่สนใจที่จะช่วยส่งเสริมการผลิตนมดิบจากการเลี้ยงโคนมภายในประเทศและยังเป็นอุปสรรคในการขยายตัวของ การเลี้ยงโคนมและการแปรสภาพนมดิบของอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมด้วย

สำหรับอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมเพื่อการบริโภคซึ่งใช้นมดิบเป็นวัตถุดิบหลักนั้น นอกจากจะมีปัญหาในการแปรสภาพนมดิบซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีปัญหาเรื่องนมดิบส่วนเกินด้วย แม้ว่าเมื่อพิจารณาปริมาณรวมของนมดิบที่ผลิตได้ทั้งหมดภายในประเทศแล้วจะยังขาดแคลนอีกมากก็ตาม แต่ถาพิจารณาเฉพาะโรงงานนมที่มีการรับซื้อนมดิบจากผู้เลี้ยงโคนมโดยตรง เช่น สหกรณ์โคนมต่างๆ แล้ว จะปรากฏว่านมดิบที่รับซื้อไว้มีปริมาณมากเกินความต้องการในการผลิตและจะมีปริมาณที่ไม่แน่นอนด้วย เพราะจะขึ้นอยู่กับปริมาณการผลิตนมดิบของผู้เลี้ยงโคนมและปริมาณการส่งผลิตของตัวแทนจำหน่ายซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง

อยู่เสมอ ปัญหาหนี้สินส่วนเกินของสหกรณ์โคนมจะเกิดขึ้นจากการขาดการจัดการด้านการตลาดที่ดีพอ เพราะขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญ และเงินทุนที่จะใช้ดำเนินงานด้านการตลาดทำให้ยังไม่สามารถแข่งขันกับอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมของเอกชนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ในการระบายนมดิบส่วนเกินให้โรงงานผลิตภัณฑ์นมอื่นๆ ก่อนที่จะเสื่อมคุณภาพมักจะจำหน่ายได้ในราคาที่ค่อนข้างต่ำ และโรงงานผลิตภัณฑ์นมอื่นๆ ไม่เต็มใจจะรับซื้อด้วย เพราะสหกรณ์โคนมยังไม่สามารถกำหนดปริมาณและคุณภาพของนมดิบส่วนเกินที่จะจำหน่ายได้อย่างแน่นอนและสม่ำเสมอ¹

แนวทางแก้ไขปัญหา

การเพิ่มปริมาณนมดิบให้เพียงพอกับความต้งการทั้งหมดภายในประเทศไม่อาจจะสัมฤทธิ์ผลได้ภายในระยะเวลาอันสั้น เพราะการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยระยะเวลาและปัจจัยการผลิตหลายอย่างประกอบกัน เช่น โคนม ที่ดิน แรงงาน และเงินทุน นอกจากนี้ ภาวะการผลิตนมดิบและการแปรรูปนมดิบภายในประเทศในปัจจุบันยังอยู่ในขอบเขตจำกัดและมีอุปสรรคในการขยายการผลิตด้วย รัฐบาลควรจะมีบทบาทสำคัญในการเริ่มดำเนินการอย่างจริงจัง เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงโคนมให้แพร่หลายไปยังแหล่งต่างๆ ในประเทศและส่งเสริมให้มีการแปรรูปนมดิบในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมต่างๆ ควบคู่กันไปด้วย โดยรัฐบาลควรกำหนดเป็นนโยบายที่แน่นอนและจริงจังในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมและการแปรรูปนมดิบ มีการวางแผนงานระยะยาวที่ต่อเนื่องกันไปในแต่ละปี พร้อมทั้งกำหนดเป็นขั้นตอนในการดำเนินงานและจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกัน และที่สำคัญคือจะต้องมีการประเมินผลงานที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

---

¹ สัมภาษณ์ ชัยวัฒน์ มหัตตนาพาณิช, ผู้จัดการฝ่ายขาย บริษัทอุตสาหกรรมนมไทยจำกัด, 17 เมษายน 2524.

แนวทางในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในการผลิตนมจากโคนมในประเทศจะแยกออกได้เป็น

1. ด้านการผลิตนมดิบ ในการเพิ่มปริมาณการผลิตนมดิบภายในประเทศ รัฐบาลควรจะกำหนดเป็นแหล่งส่งเสริมการเลี้ยงโคนมโดยให้มีการรวมตัวเป็นกลุ่มเกษตรกร ผู้สนใจจะเลี้ยงโคนมเพื่อความสะดวกในการให้ความช่วยเหลือเป็นแต่ละกลุ่มหรือแต่ละแหล่งไป เช่น การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม การจัดหาแหล่งเงินทุน เป็นต้น สำหรับปัญหาในการผลิตนมดิบนั้น รัฐบาลควรจะดำเนินการแก้ไขปัญหโดย

1. การเพิ่มจำนวนโคนม การขาดแคลนโคนมเป็นปัญหาสำคัญที่ควรจะได้รับการแก้ไขให้มีการเพิ่มจำนวนโคนมในประเทศมากขึ้นนอกเหนือจากการเพิ่มขึ้นตามปกติของโคนมที่มีอยู่แล้วทั้งหมดในปัจจุบันโดยมอบให้กรมปศุสัตว์และองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทยร่วมกันดำเนินงาน การเพิ่มจำนวนโคนมอาจจะทำได้โดย

1.1 การซื้อโคนมจากต่างประเทศ จะช่วยเพิ่มจำนวนโคนมพันธุ์ดีได้เป็นจำนวนมากภายในระยะเวลาอันสั้น แต่ทั้งนี้ต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมากและผลตอบแทนที่ได้อาจจะไม่คุ้มค่าถ้าโคนมเหล่านั้นไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในประเทศไทยได้ทำให้มีปริมาณการให้นมลดลงหรือเจ็บป่วยล้มตายไป ดังนั้น การซื้อโคนมจากต่างประเทศควรจะทำในขณะยังเป็นลูกโคนมอายุ 6-7 เดือนเพื่อนำมาเลี้ยงให้คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมก่อน รัฐบาลหรือผู้เลี้ยงโคนมที่มีเงินทุนมากพออาจจะใช้วิธีนี้ในการเพิ่มจำนวนโคนมในระยะแรกๆ และใช้เป็นโคแม่พันธุ์สำหรับขยายจำนวนโคนมพันธุ์ดีโดยวิธีการผสมเทียมในรุ่นต่อๆ ไป อนึ่ง ถ้าเป็นโคพันธุ์แท้ ควรจะได้มีการศึกษาเรื่องพันธุ์แท้ก่อนจะทำการสั่งซื้อเข้ามาเลี้ยงในประเทศ

1.2 การผลิตโคนมในประเทศ จะส่งเสริมการเลี้ยงโคนมให้แพร่หลายไปยังแหล่งต่างๆ ในประเทศได้โดยอาศัยการผสมเทียมโคพื้นเมืองที่มีการเลี้ยงกันอยู่ทั่วไปเพื่อปรับปรุงพันธุ์โคนมให้มีประสิทธิภาพในการให้นมเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น ส่ว-

หรับวิธีนี้ก่อนอื่นควรจะได้พิจารณาเริ่มดำเนินการจากแหล่งที่มีการเลี้ยงโคพื้นเมืองเป็นจำนวนมาก ลูกโคนมที่ได้จากการผสมเทียมนั้น ถ้าแหล่งโคเกษตรกรมีความสนใจในการเลี้ยงโคนมเป็นจำนวนมากก็ควรส่งเสริมให้เป็นแหล่งผลิตนมดิบต่อไป ส่วนแหล่งโคหรือเกษตรกรรายใดไม่ต้องการเลี้ยงโคนมต่อไปก็ควรส่งเสริมให้มีการผลิตลูกโคนมแทน โดยรัฐบาลควรช่วยเหลือในระยะแรกด้วยการรับซื้อลูกโคนมเหล่านั้นไว้ในราคาประกันที่สูงกว่าราคาลูกโคนมธรรมดา ก่อน ซึ่งจะเป็นการจูงใจให้เกษตรกรสนใจในการผสมเทียมด้วย แล้วจึงนำลูกโคที่ได้รับซื้อไว้นั้นออกแจกจำหน่ายให้เกษตรกรที่สนใจจะเลี้ยงโคนมต่อไป ปัจจุบัน รัฐบาลได้กำหนดราคาประกันในการรับซื้อลูกโคนมไว้โดยให้ราคาลูกโคตัวผู้กิโลกรัมละ 12 บาท และลูกโคตัวเมียกิโลกรัมละ 30 บาท

อนึ่ง ในการเพิ่มจำนวนโคนมควรจะได้มีการจัดทำทะเบียนประวัติของโคนมด้วยเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงและคัดเลือกพันธุ์โคนมให้ได้โคนมพันธุ์ดีมีประสิทธิภาพในการให้นมเพิ่มมากขึ้นและควรมีการศึกษาถึงระดับเลือดของโคนมที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงดูในประเทศไทยต่อไปในอนาคตด้วย เพราะการคัดเลือกเลี้ยงแต่โคนมพันธุ์ดีเมื่อมีจำนวนโคนมเพิ่มมากขึ้นแล้วจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูโคนมซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนการผลิตนมดิบต่อหน่วยลงด้วย

2. การให้ความรู้แก่ผู้เลี้ยงโคนม ความรู้ที่ถูกต้องในการเลี้ยงโคนมจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เลี้ยงโคนมในการนำไปปฏิบัติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตนมดิบให้ได้ปริมาณมากและมีสุขอนามัยที่ดี การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมจะทำได้โดย

2.1 การอบรมให้ความรู้ คำแนะนำ และช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในการเลี้ยงโคนมให้แก่ผู้เลี้ยงโคนมตามแหล่งเลี้ยงโคนมต่างๆ โดยอาศัยนักวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมปศุสัตว์ องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย กรมส่งเสริมสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น แต่ภาวะการเลี้ยงโคนมในปัจจุบันยังขาดแคลนเจ้าหน้าที่ด้านวิชาการและสัตวแพทย์อีกมาก ในขณะที่เดียวกันค่านูผู้เลี้ยงโคนมเอง

ควรจะมีคณะกรรมการที่สนใจที่จะชวนช่วยหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการเลี้ยงโคนมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นด้วย เช่น การเข้ารับการอบรมการเลี้ยงโคนมหลักสูตรภาคฤดูร้อนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ เป็นต้น

2.2 การจัดทำเอกสารหรือวารสารเกี่ยวกับความรู้ในการเลี้ยงโคนมเพื่อเผยแพร่ให้ผู้เลี้ยงโคนมและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองหรือการให้ความรู้โดยผ่านสื่อกลางต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

2.3 การให้ความรู้แก่เยาวชนโดยเฉพาะในแหล่งเลี้ยงโคนมสำคัญ โดยกำหนดเป็นหลักสูตรในการศึกษาเพื่อว่าในอนาคตเยาวชนเหล่านี้จะได้นำความรู้ที่ถูกต้องไปใช้ปรับปรุงการเลี้ยงโคนมให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการให้ความรู้แก่ผู้เลี้ยงโคนมจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เลี้ยงโคนมในการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตนมดิบ เช่น การปรับปรุงคุณภาพอาหารโคนม การดูแลรักษาโรคต่างๆ ของโคนม ใต้นั้น จำเป็นต้องมีนักวิชาการหรือเจ้าหน้าที่ดำเนินการเป็นจำนวนมากเพียงพอที่จะดูแลผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมดได้อย่างทั่วถึง ประกอบกับการที่ผู้เลี้ยงโคนมให้ความสนใจที่จะเพิ่มพูนความรู้เพื่อนำไปปฏิบัติด้วย ดังนั้น เมื่อรัฐบาลจะมีการส่งเสริมให้ผู้เลี้ยงโคนมในแหล่งใดเพิ่มขึ้นก็ตาม ควรจะอบรมผู้เลี้ยงโคนมให้มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมที่ถูกต้องก่อนเสมอ

3. การปรับปรุงคุณภาพของอาหารโคนม จากความรู้ที่ถูกต้องในการเลี้ยงโคนมจะมีส่วนช่วยให้ผู้เลี้ยงโคนมเห็นความสำคัญของการรู้จักเลือกใช้อาหารโดยคำนึงถึงคุณภาพ ปริมาณ และค่าใช้จ่ายประกอบกัน สำหรับพืชอาหารสัตว์นั้น ในอนาคตแหล่งหญ้าสาธิตจะย่อมจะต้องค่อยๆ หมดไป ผู้เลี้ยงโคนมจึงควรมีเนื้อที่สำหรับทำแปลงพืชอาหารสัตว์ของตนเอง และให้ความสำคัญในการจัดทำและปรับปรุงแปลงพืชอาหารสัตว์ให้มากขึ้น โดยกรมปศุสัตว์ควรจะให้คำแนะนำและความช่วยเหลือในการทำแปลงหญ้าและจัดหาหญ้า

พันธุ์พืชให้แก่อูเลี้ยงโคนม ในกรณีที่ผู้เลี้ยงโคนมมีเนื้อที่จำกัดควรจะใช้การเพิ่มผลผลิตจากเนื้อที่ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด เช่น การปลูกพืชตระกูลถั่วและพืชตระกูลถั่วปะปนกันไปโดยเลือกใช้พันธุ์พืชที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศซึ่งสามารถเก็บเกี่ยวได้ภายในระยะเวลาอันสั้น แต่แปลงพืชอาหารสัตว์จะสมบูรณ์ได้ควรจะต้องอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งน้ำ เช่น ลำคลอง คลองส่งน้ำชลประทาน เป็นต้น เพื่อจะได้มีน้ำใช้เพียงพอตลอดทั้งปี มิฉะนั้นจะต้องมีการขุดบ่อน้ำบาดาลหรือสร้างบ่อเก็บน้ำขึ้นแทน สำหรับเกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกพืชไร่ควบคู่ไปกับการเลี้ยงโคนม เช่น ปลูกถั่ว ข้าว ข้าวโพค อาจจะนำเศษวัสดุจากการเกษตรมาใช้ให้เป็นประโยชน์แทนหญ้าได้บ้าง อนึ่ง เนื้อที่สำหรับทำแปลงพืชอาหารสัตว์ ถ้าเป็นไปได้ควรจะต้องอยู่ไม่ไกลจากบริเวณที่เลี้ยงโคนมเพื่อความสะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายในการลำเลียงหญ้าไปเลี้ยงโคนม

ส่วนอาหารชั้นซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตนมดิบที่มีราคาแพง รัฐบาลควรมีการควบคุมค่านราคาของวัตถุดิบที่ใช้ในการผสมเป็นอาหารชั้นและมีการตรวจคุณภาพของวัตถุดิบของอาหารชั้นเพื่อไม่ให้มีการปลอมปนด้วย ถ้าผู้เลี้ยงโคนมต้องการจะผสมอาหารชั้นที่มีคุณภาพดีใช้เองควรจะได้เลือกใช้เศษวัสดุจากการเกษตรกรรม เช่น ฟางข้าว หรือเศษวัสดุจากการอุตสาหกรรม เช่น กากถั่วเขียว กากสับปะรด ซึ่งมีคุณภาพดีราคาถูกมาใช้เป็นส่วนผสม อย่างไรก็ตาม ชนิดของอาหารที่จะใช้ควรจะต้องหาซื้อได้ง่ายในบริเวณแหล่งเลี้ยงโคนมนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความยุ่งยากในการซื้อหาและขนส่งอันจะเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ผู้เลี้ยงโคนมในภายหลัง กรมปศุสัตว์ควรมีการทดลองผลิตอาหารชั้นซึ่งใช้เลี้ยงโคนมได้ผลดีและมีราคาถูกเพื่อเผยแพร่ให้ผู้ผลิตอาหารชั้นและผู้เลี้ยงโคนมได้นำไปใช้ปฏิบัติตามด้วย

4. การช่วยเหลือด้านเงินทุน การขยายการเลี้ยงโคนมออกไปยังผู้ที่สนใจจะเลี้ยงโคนม โดยเฉพาะรายย่อยที่ขาดแคลนเงินทุนและหลักทรัพย์สำหรับค้ำประกันนั้น เพื่อความสะดวกในการให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนควรให้เกษตรกรรายย่อยมีการรวมกลุ่มกันก่อนภายในแหล่งใกล้เคียงเพื่อขอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลในการจัดหาแหล่งเงิน

ทุนให้ เช่น จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) โดยพิจารณาตามความเหมาะสมเป็นแต่ละกลุ่มหรือแต่ละแหล่งไป

2. ด้านการแปรสภาพนมดิบ ในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมเพื่อเพิ่มปริมาณนมดิบ รัฐบาลควรจัดเตรียมฐานรองรับนมดิบหรือแนวทางในการนำนมดิบที่ผลิตได้ไปแปรสภาพในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมต่างๆ ควบคู่กันไปด้วย รัฐบาลควรส่งเสริมการแปรสภาพนมดิบที่ผลิตได้ภายในประเทศโดย

1. การจัดตั้งศูนย์รวมนมเพื่อรับซื้อนมดิบที่ผลิตได้ในแต่ละแหล่งที่ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงโคนมเพื่อไม่ให้ผู้เลี้ยงโคนมมีปัญหาในการจำหน่ายนมดิบที่ผลิตได้ทั้งหมด ศูนย์รวมนมจะเป็นแหล่งรวบรวมนมดิบเพื่อจัดจำหน่ายต่อไปให้โรงงานผลิตภัณฑ์นมอื่นๆ หรือถ้านมดิบมีปริมาณมากพอก็อาจจะจัดตั้งเป็นโรงงานเพื่อแปรสภาพนมดิบต่อไป อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งศูนย์รวมนมหรือโรงงานผลิตภัณฑ์นมขึ้นใหม่ไม่ควรจะให้มีซ้อนกันในแต่ละแหล่งเลี้ยงโคนมเดียวกัน เพราะอาจจะก่อให้เกิดการแย่งซื้อนมดิบกันทำให้มีปัญหาขาดแคลนนมดิบที่จะใช้ป้อนโรงงานผลิตภัณฑ์นมตามมาในภายหลังได้

2. การจัดเก็บภาษีขาเข้าสำหรับผลิตภัณฑ์นมที่สั่งซื้อจากต่างประเทศในอัตราที่สูงเพื่อนำภาษีที่จัดเก็บได้ไปใช้ในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมเพื่อการผลิตนมดิบและอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมเพื่อการแปรสภาพนมดิบ มาตรการด้านภาษีอาจจะทำให้อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมจำเป็นต้องหันมาสนใจนมดิบภายในประเทศเพิ่มขึ้นซึ่งจะช่วยให้มีการขยายตัวของ การเลี้ยงโคนมและมีการลงทุนในการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวางเพื่อการผลิตนมดิบมาสนองความต้องการของอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นม อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรการนี้ควรจะต้องค่อยเป็นค่อยไปโดยพิจารณาให้ได้สัดส่วนพอเหมาะกับการเพิ่มขึ้นของปริมาณนมดิบที่จะนำมาใช้ทดแทนด้วยเพื่อไม่ให้เกิดการชะงักของอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมและสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้บริโภค นอกจากนี้ รัฐบาลควรมีมาตรการในการชักชวนหรือบังคับอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมให้หันมาใช้นมดิบที่ผลิตได้ภายในประเทศควบคู่กัน

ไปด้วย เช่น การออกกฎหมายเพื่อสนับสนุนการใช้นมดิบโดยอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมต่างๆ จะต้องใช้นมดิบที่ผลิตได้ภายในประเทศโดยจะกำหนดเป็นร้อยละของปริมาณการผลิตและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามอัตราการเพิ่มของการผลิตนมดิบซึ่งจะช่วยลดการใช้ผลิตภัณฑ์นมจากต่างประเทศลงไปในขณะเดียวกันด้วย แต่เนื่องจากในปัจจุบันนมดิบยังมีปริมาณน้อยมากในระยะแรกนี้ รัฐบาลอาจจะต้องเริ่มดำเนินการจากอุตสาหกรรมผลิตนมเพื่อการบริโภคก่อน

3. การแปรสภาพนมดิบเป็นผลิตภัณฑ์นมประเภทต่างๆ ความต้องการนมดิบในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงอุตสาหกรรมผลิตนมเพื่อการบริโภคเท่านั้น ดังนั้น รัฐบาลควรจะศึกษาแนวทางที่จะนำนมดิบที่เพิ่มขึ้นจากการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมไปแปรสภาพเป็นผลิตภัณฑ์นมต่างๆ ด้วย เช่น นมผง เนยเหลว ไอศกรีม นมเพื่อการบริโภคสเตอริไลส์ เป็นต้น มิฉะนั้นแล้ว เมื่อนมดิบมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นจะทำให้เกิดปัญหานมดิบมีปริมาณมากเกินความต้องการในการผลิตนมเพื่อการบริโภคตามปกติหรืออาจจะมีแต่การแปรสภาพนมดิบเป็นนมเพื่อการบริโภคเพียงอย่างเดียวมากขึ้นจนล้นตลาดซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียต่อการผลิตนมภายในประเทศเป็นอันมาก นอกจากนั้น รัฐบาลควรจะมีการควบคุมคุณภาพในการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์นมที่มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ และควรจะมีการศึกษาเทคโนโลยี (Technology) ที่ทันสมัยเพื่อเผยแพร่ให้อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมต่างๆ นำไปใช้ปรับปรุงการผลิตให้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลงด้วย

สำหรับปัญหานมดิบส่วนเกินนั้น สหกรณ์โคนมอาจจะแก้ปัญหาได้โดยการขยายตลาดของผลิตภัณฑ์ของสหกรณ์โคนมโดย

1. การส่งเสริมการจำหน่าย สหกรณ์โคนมควรจะตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมการจำหน่ายเพื่อให้มีการขยายส่วนของตลาดของนมเพื่อการบริโภคของสหกรณ์โคนมให้กว้างขวางออกไป เนื่องจากในตลาดของนมเพื่อการบริโภคทั้งนมสดและนม

คั้นรูปจะจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม สหกรณ์โคนมจึงควรจะมีการโฆษณาเพื่อนำถึงคุณค่าทางอาหารของนมสดให้ผู้บริโภคเห็นถึงความแตกต่างระหว่างนมสดและนมคั้นรูปเพื่อช่วยให้มีการขยายตัวของตลาดนมสดแข่งขันกับนมคั้นรูปได้ ในปัจจุบัน การจัดจำหน่ายนมเพื่อการบริโภคของสหกรณ์โคนมยังขาดประสิทธิภาพมากเพราะตัวแทนจำหน่ายแต่ละรายไม่สนใจที่จะส่งเสริมการจำหน่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านการโฆษณาเพื่อเผยแพร่สินค้าด้วยเกรงว่าจะมีการแย่งตลาดกันเองเพราะเป็นตัวแทนจำหน่ายซึ่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตราเดียวกัน ดังนั้น สหกรณ์โคนมจึงควรร่วมมือกับตัวแทนจำหน่ายในค่านจัดโฆษณาด้วยกันโดยเน้นตราของผลิตภัณฑ์ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายร่วมกัน นอกจากนั้น สหกรณ์โคนมควรจะมีการคัดเลือกและเพิ่มตัวแทนจำหน่ายให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้ระดับการจำหน่ายในแต่ละเดือนค่อนข้างจะแน่นอนและสม่ำเสมอ

2. การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตนเอง สหกรณ์โคนมควรจะดำเนินการค้าเองโดยมีฝ่ายผลิตและฝ่ายขายร่วมกันวางแผนการผลิตและการจัดจำหน่ายอย่างใกล้ชิด ซึ่งจะช่วยให้โรงงานนมของสหกรณ์โคนมสามารถวางแผนการผลิตที่แน่นอนและสม่ำเสมอได้ เช่น การกำหนดระดับการผลิต ปริมาณการผลิตและอัตราส่วนของผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทที่เหมาะสม เป็นต้น และยังช่วยให้มีการควบคุมต้นทุนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตนเองจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของสหกรณ์โคนมเป็นอย่างมาก แต่ทว่าในภาวะการค้าดำเนินงานของสหกรณ์โคนมในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดที่สำคัญซึ่งเป็นอุปสรรคในการขยายกิจการด้านการจัดจำหน่าย¹ คือ

ก. การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรมในการดำเนินงาน เนื่องจากสหกรณ์โคนมก่อตั้งขึ้นจากการรวมตัวของสมาชิกผู้เลี้ยงโคนม พนักงาน

¹ สัมภาษณ์ บรรเจิด สมหวัง, หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสหกรณ์โคนม กรมส่งเสริมสหกรณ์, 17 เมษายน 2524.

งานในระดับบริหาร เช่น คณะกรรมการดำเนินงาน จะคัดเลือกมาจากสมาชิกผู้เลี้ยงโคนมซึ่งยังขาดความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจโดยเฉพาะด้านการตลาด ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีและมั่นคงสำหรับสหกรณ์โคนมก่อนที่จะมีการขยายตัวทางด้านการตลาดในอนาคต สหกรณ์โคนมควรจะมีการศึกษาและเรียนรู้งานของตัวแทนจำหน่าย การสำรวจส่วนของตลาดของผลิตภัณฑ์นมของสหกรณ์โคนม และการจัดเตรียมบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ให้พร้อมเพียง เช่น ผู้จัดการสหกรณ์โคนมซึ่งจะช่วยในการวางแผนการดำเนินงานและบริหารงานของสหกรณ์โคนมแทนสมาชิกผู้เลี้ยงโคนม ผู้จัดการฝ่ายขายและพนักงานฝ่ายขายที่มีความสามารถเพื่อรับดำเนินการด้านตลาดจากตัวแทนจำหน่ายต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

ข. การขาดแคลนเงินทุน ในการขยายกิจการของสหกรณ์โคนมทั้งในด้านการผลิตและการตลาดเพื่อจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์นมเองจำเป็นต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมาก ซึ่งลำพังแต่เงินทุนที่ได้จากการออกหุ้นให้แก่สมาชิกผู้เลี้ยงโคนมเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ สหกรณ์โคนมจำเป็นต้องมีการจัดหาเงินทุนเพิ่มขึ้นเพื่อใช้ในการลงทุนและใช้จ่ายหมุนเวียนเตรียมพร้อมไว้สำหรับโครงการในอนาคต เช่น การจัดสรรกำไรสะสมไว้เพื่อการขยายกิจการ การกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนต่างๆ เป็นต้น ดังนั้น สหกรณ์โคนมควรจะดำเนินกิจการในปัจจุบันให้มีฐานะทางการเงินที่มั่นคงก่อนซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสร้างความเชื่อถือในการกู้ยืมเงินในอนาคตด้วย

ในการขยายขอบเขตลักษณะการดำเนินงานของสหกรณ์โคนมในด้านการตลาด ยังไม่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้โดยทันทีเพราะจะทำให้ไม่สามารถควบคุมกิจการทั้งหมดของสหกรณ์โคนมได้ แต่สหกรณ์โคนมควรจะมีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อการขยายขอบเขตการดำเนินงานและจัดเตรียมปัจจัยสำหรับแต่ละขั้นตอนในการดำเนินงานเพื่อสร้างพื้นฐานที่ดีในปัจจุบันให้สหกรณ์โคนมพร้อมที่จะก้าวต่อไปได้อย่างมั่นคงในอนาคต

3. การเพิ่มประเภทของผลิตภัณฑ์นม สหกรณ์โคนมควรจะมีการศึกษาแนว

ทางในการแปรสภาพนมดิบส่วนเกินเป็นผลิตภัณฑ์นมต่างๆ ซึ่งสามารถจำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้น เช่น นมผง เนยเหลว ไอศกรีม นมเพื่อการบริโภคสเตอริไลส์ เป็นต้น เพื่อแก้ปัญหา นมดิบส่วนเกินและเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่สหกรณ์โคนม นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างพื้นฐานในการขยายการผลิตสำหรับผลิตภัณฑ์นมประเภทต่างๆ เพิ่มขึ้นในอนาคตด้วย

ในปัจจุบัน สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรีจำกัด(ในพระบรมราชูปถัมภ์)มีการผลิตนมเพื่อการบริโภคสเตอริไลส์เพิ่มขึ้นโดยใช้นมดิบส่วนเกินที่เหลือจากการใช้ในการผลิตนมเพื่อการบริโภคพาสเจอร์ไรส์ตามปกติ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหา นมดิบส่วนเกินไปได้บ้างแล้ว

อย่างไรก็ตาม นมดิบส่วนเกินนี้มีค่าใช้จ่ายจะเป็นปัญหาของสหกรณ์โคนมเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาของการผลิตนมภายในประเทศด้วย รัฐบาลควรจะมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา ร่วมกับสหกรณ์โคนมโดยกำหนดมาตรการ เพื่อช่วยเหลือสหกรณ์โคนมในการระบายนมดิบส่วนเกินในปัจจุบันก่อนที่จะมีการส่งเสริมให้มีการขยายการผลิตเลี้ยงโคนมเพื่อเพิ่มปริมาณนมดิบต่อไป มิใช่ว่ามุ่งแต่จะส่งเสริมให้มีการขยายตัวของการผลิตนมดิบจากการเลี้ยงโคนมแต่ไม่ได้มีการช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาในการแปรสภาพนมดิบขึ้น ปล่อยให้สหกรณ์โคนมต้องแก้ปัญหาโดยลำพัง ดังนั้น รัฐบาลควรจะให้การส่งเสริมทั้งการผลิตนมดิบและการแปรสภาพนมดิบควบคู่กันไปด้วย มิฉะนั้นแล้ว การเพิ่มปริมาณนมดิบจะกลายเป็นการเพิ่มภาระให้สหกรณ์โคนมโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้หรือไม่อาจจะนำไปแปรสภาพได้ทั้งหมด ทำให้อาจจะต้องมีการจำกัดขอบเขตของการขยายตัวของการเลี้ยงโคนมในแหล่งเลี้ยงโคนมนั้นแทนการส่งเสริมให้มีการขยายตัวตามที่รัฐบาลต้องการก็ได้